

ljice Zofije), naslovne strani pesniških zbirk (Žalostinke Kochanowskega) in podobno. Največje število podob pa obsega portrete ali slike avtorjev, pesnikov in pisateljev, pa tudi kraljev, vladarjev in vojskovodij. Pridejani so tudi štirje zemljevidi, ki prikazujejo teritorialni razvoj Poljske, delitev poljske države, razdelitev Varšavske kneževine in meje Poljske po 1. in 2. svetovni vojni. Zemljevide je narisal Josip Posavec. Lepo in prikupno zunanjo opremo je oskrbel Marijan Sežun. Vse to poživlja knjigo, ponazoruje besedilo ter nam še bolj približa deželo, njeno pokrajino in ljudi. Tako avtorica Rozka Štefan in drugi sodelavci kakor tudi založnica zaslužijo priznanje. »Poljska književnost« je izpolnila občutno vrzel v naši strokovni literaturi in bo nedvomno prispevala k poglobljanju in utrjevanju poljsko-slovenskih literarnih in kulturnih stikov.

France Vodnik

GLASBA

PRIČETEK LJUBLJANSKE KONCERTNE SEZONE 1962/63

Letošnja ljubljanska koncertna sezona se je pričela sorazmerno precej pozno. Vzrok temu je bila turneja orkestra Slovenske filharmonije v Švici — zato pa lahko javno generalko pred odhodom na turnejo 6. oktobra štejeemo za otvoritveni koncert letošnje sezone. Gostovanja slovenskih umetnikov v tujini, posebno še, če so uspešna, so vedno vzpodbuda za našo kulturno rast. Žal teh vzpodbud zelo pogrešamo in nas zatorej takšne redke izjeme, kot je bilo letošnje gostovanje našega vodilnega simfoničnega orkestra, še toliko bolj razvesele. Ljubljanski filharmoniki so odšli na turnejo z zelo skrbno izbranim sporedom, ki so ga odlično naštudirali in zato tudi upravičeno poželi obilico odličnih kritik. O tem je nekaj, vendar vseeno premalo, poročalo naše dnevno časopisje. Čeprav je bila generalka v Ljubljani precej slabša od vseh nastopov v Švici, lahko mirno trdimo, da bi muziciranje na takšnem nivoju zelo dvignilo kvaliteto raven našega koncertnega življenja. Letos je orkester Slovenske filharmonije pridobil nekaj novih moči, izpopolnil predvsem pihalne vrste in se tako povzpел na zelo visoko mesto med orkestri v naši državi. Ob primerjavi med našim in zagrebškim orkestrom v pričetku letošnje sezone so marsikateri vplivni strokovnjaki dajali prednost našemu orkestru.

Dirigent Samo Hubad je ob asistenci Borisa Čampe pripravil zelo zanimiv spored gostovanja: domače delo Primoža Ramovša *Musiques funebres*, ki velja trenutno za naše najboljše sodobno delo, dalje Sergeja Prokofjeva *2. violinski koncert* s solistom Dejanom Bravničarjem in končno Čajkovskega *5. simfonijo*. Slovanski program, ki je bil muziciran s pristnim slovanskim temperamentom in sočno zvočnostjo, kar je tudi v inozemstvu najbolj imponiralo. Naši glasbeniki so pokazali veliko mero koncentracije in odgovornosti na zahtevnih koncertih v Bernu, Baslu in Asconi. Laskava priznanja in ponovna vabila obetajo našemu orkestru lepo prihodnost.

Oficialna otvoritev sezone je pripadla pravzaprav gostujoči zagrebški filharmoniji pod vodstvom Milana Horvata in s solistom violinistom Josipom

Klimo — ki je vskočil namesto napovedane pianistke Pavice Gvozdić-Vujačić. Orkester se to pot ni predstavil s svojo tradicionalno eksaktnostjo, predvsem kar zadeva pihala in trobila. Godala pa so nam še vedno lahko vzor tehnične brezhibnosti, ki ji manjka le nekaj topline v tonu. Uvodna točka — Prokofjeva *Klasična simfonija* — je bila izvedena s poslušom za fini, rafinirani zvok prokofjevskega neoklasicizma, vendar rahlo zadržano. Pri izvedbi smo lahko občudovali posamezne storitve, medtem ko celota ni mogla navdušiti. Violinist Josip Klima je z nehvaležnim vskokom rešil koncert, vendar zlasti zvočno ni bil kos koncertu Čajkovskega, kar je prišlo do izraza predvsem v gradacijah v tutti mestih. Sicer zelo lep komorni ton verjetno ne prenese tekmovanja z dinamično zelo močnim orkestrom. Nekaj netočnosti gre najbrž na rovaš indispozicije in prehitre priprave.

Osrednja točka sporeda je bila Brahmsova *1. simfonija*, ki pa je bila podana zelo neuravnovešeno. Prvi trije stavki izredno blede in nepomembno, medtem ko se je dirigent in z njim tudi ves orkester v finalu tako razživel, da podobne storitve v tej simfoniji še nismo imeli priložnosti občudovati. Neverjeten zagon in moška sila, ki nista pustila poslušalcu niti trenutka dekoncentracije, sta kronala gostovanje zagrebškega orkestra. Orkester se mi zdi predvsem v pihalni zasedbi v rahli krizi z izjemo dokaj solidne flavte, klarineta in zelo dobrega hornista. Ostali pa ne dosežajo povprečja in ne dopolnjujejo izredno homogenih godal.

Slovenska filharmonija je pod vodstvom Antona Nanuta nastopila prvič na abonmajskem koncertu 29. oktobra. Solistka je bila pianistka Susanna Slivko iz Londona. Koncert je prinesel praizvedbo Danila Švare skladbe *Concerto grosso dodecafono*, ki jo je orkester, z izjemo malce nesigurnega prvega stavka, kar lepo krstil. Posebno so se izkazali solisti (dve oboi, angleški rog, fagot in rog), ki so tonsko in interpretacijsko lepo kontrastirali godalnemu orkestru. Več o delu v posebnem članku. Pianistka Susanna Slivko se nam je predstavila kot solidna umetnica, ki daje prednost stilskemu muziciranju in nam bo zato njena izvedba Mozartovega *Koncerta K. V. 488* ostala v lepem spominu.

Dirigent je največ truda vložil v izvedbo Šostakovičeve *1. simfonije*, ki jo naše občinstvo že zelo dobro pozna. Verjetno je Nanut skušal doseči z izvedbo več, kot pa ta simfonija pravzaprav nudi, odtod tako preforsirani tempi, kar je posebno škodilo drugemu in tretjemu stavku. Tehnična neprepričljivost in zmedenost v drugem in pomanjkanje značilnih razpoloženj, ki so jih nakazovali odlični solisti (Rupel, Golob, Grčar) v tretjem, so v marsičem pokvarili nekaj lepih trenutkov. Ves koncept zato ni bil formalno logično izpeljan in zato simfonija kljub odličnemu orkestru ni dosegla običajnega učinka.

Dne 16. novembra je gostoval z orkestrom Slovenske filharmonije zagrebški dirigent in skladatelj Stjepan Sulek, ki ga poznamo kot izvrstnega pedagoga in zanesljivega dirigenta. V prvi točki sporeda — izredni Sorkočevići *Simfoniji* v njegovi predelavi — je izpolnil vsa pričakovanja. Brezhibna, mojstrska izvedba bi bila v čast vsakemu orkestru in najboljšemu dirigentu. Ljubko delo naše dubrovniške klasike zasluži uvrstitev v svetovni klasični repertoar. Solist — sovjetski mladi pianist Evgenij Malinin — je navdušil ljubljansko občinstvo kot doslej malokdo. Izredno temperamentna in fascinantna igra, ki gre včasih že rahlo na škodo solidnosti, je kot nalašč za osvajanje svetovnih koncertnih odrov. Rahmaninova *2. klavirski koncert* je pod njegovimi prsti zvenel prerajeno, tako da smo ga v takšni izvedbi skoraj nanovo odkrili.

Žal so se obeti v Brahmsovi *4. simfoniji* popolnoma izjalovili, saj smo pričakovali od mojstra Šuleka izredne storitve, pa se nam je zdelo, kot da ni mogel prav prodreti do bistva Brahmsove muzike. Vse njegovo očitno prizadevanje, da bi dal izvedbi pravo glasbeno realizacijo, se je sproti podiralo. Nekaj je temu kriv tudi orkester. Glavni vzrok za tako medel uspeh pa leži v prehitrih tempih, ki za Brahmsa nikakor niso priporočljivi. Drugi stavek je bil tako oropan vse epske in obenem lirične lepote, scherzo pa je v takšnem tempu prav neužit. Tudi v finalu, ki je bil sicer še najboljši, je bilo nekaj mest v tem pogledu prav pretiranih.

Poleg rednih abonmajskih koncertov, ki jih bo letos predvidoma štirinajst, je Slovenska filharmonija razpisala še nekaj dodatnih, predvsem atraktivnih ciklusov. Tako se bo v zelenem abonmaju zvrstilo troje koncertov z našimi vidnejšimi mladimi solisti, na dveh koncertih pa bodo našli mesto tisti mladi umetniki, ki si še šele utirajo pot na koncertni oder. S tem vrši Slovenska filharmonija vlogo posrednika in mentorja mnogim mladim poustvarjalcem. Na prvem takšnem koncertu sta nastopila 19. novembra violinistka Sabina Skalarjeva in zagrebški pianist Ranko Filjak. Pod vodstvom Boga Leskovića sta izvajala Brahmsova koncerta za violino in klavir (št. 2). Letos kaže, da bomo imeli Brahmsovo leto: doslej smo namreč že slišali dve njegovi simfoniji in dva koncerta, obeta pa se nam še njegov 1. klavirski koncert, dvojni koncert za violino in violoncello ter menda še neka njegova kantata. Od vseh dosedanjih izvedb bi postavil na prvo mesto izvedbo *2. klavirskega koncerta*: odlična, čvrsta moška igra Ranka Filjaka in orkestralni sodelež pod vodstvom Boga Leskovića sta doslej edini res pravi Brahms v letošnji sezoni. Ta izredno težavni koncert — v tehničnem, morda celo bolj v interpretacijskem smislu — je pianist odigral z velikim smislom za ta slog in tehnično brezhibno — in kar je morda pri tem koncertu najtežavnejše: tudi z veliko intenzivnostjo. Štiristavčna simfonija z obligatnim klavirjem je tako v Ljubljani menda prvič našla odmev pri občinstvu, ki mu Brahms še vedno ne gre prav v ušesa. Sabina Skalarjeva je poleg očitne indispozicije pogrešila najbrž tudi v izbiri programa. Njen bolj komorni ton vsekakor ni kos razkošni zvočnosti Brahmsovega orkestra. Nekaj lepih kantilenskih mest je solistka pokvarila z nenavadno slabo intonacijo.

Letošnjo koncertno sezono bodo pestrili tudi abonmajski koncerti, ki jih je razpisal RTV Ljubljana in jim našel mesto ob nedeljah dopoldne. Poleg serije zabavnih koncertov smo doslej slišali že tudi dve simfonični matineji in en komorni koncert. Posebno slednji bi lahko mnogo koristili našemu koncertnemu življenju, saj Koncertna direkcija letos napoveduje skoraj izključno solistične koncerte — z izjemo treh — tako da se nudi RTV Ljubljana lepa priložnost izpopolniti vrzel v glasbenih prireditvah našega mesta. Na prvi komorni matineji so se z uspehom predstavili hornist Jože Falout ob spremljavi Nade Omanove, baritonist Samo Smerkolj ob spremljavi Marjana Vodopivca ter Radijski godalni kvartet. Če izvedbi ni bilo kaj oporekati, pa je program matineje izdajal bolj nemški ali francoski kulturni krog, saj z izjemo Dvořakovega *Godalnega kvarteta* ni bilo na sporedu slovanskega dela. Domača tvornost pa je bila sploh prezrta. Zaman bomo najbrž pričakovali, da bodo našo kulturo kdaj spoznali izven meja naše domovine, če kmalu še doma ne bo mesta zanj.

Dve simfonični matineji sta pokazali trenutno kritično stanje radijskega orkestra, ki pomlajen še ni dosegel ravni prejšnjih let. Na prvi je mojster Leskovic z izkušeno roko dosegel lep uspeh v klasično zasnovani Schubertovi 5. simfoniji, ni pa zmozel zvočno uspešno realizirati Smetanove *Vltave* zaradi izredno neizenačenega orkestra. S Krekovim simpatičnim *Rapsodičnim plesom* se je oddolžil naši domači ustvarjalnosti. Solistka Sabina Skalarjeva je solidno izvedla Mozartov *Violinski koncert v G duru*.

Poljski gost Stanislaw Wislocki je kljub rahli zadržanosti pokazal veliko glasbeno kulturo v Haydnovi *Simfoniji v G duru*, medtem ko s Karłowiczevo skladbo *Večni spevi* ni predstavil poljske glasbene kulture v takšni luči, kakršno ta zasluži. Razvlečeno in prazno poznoromantično delo tudi v izvedbi ni bilo vselej uspešno. Solistka Dubravka Tomšič je znova potrdila svoj visoki postvarjalni sloves v Lisztovem *1. klavirskem koncertu*.

Koncertna direkcija pa je letos pričela zadnja s svojimi koncerti. Pred prvim abonmajskim koncertom je predstavila v ciklusu izmenjav mladih umetnikov pianistko Ksenijo Lukinić iz Zagreba in komorno združenje *Collegium musicum* prav tako iz Zagreba. Lep sprejem komorne glasbe v izvedbi zagrebških umetnikov, ki požrtvovalno goje to zvrst, je vse pohvale vreden pojav v našem kulturnem življenju. Gostje so bili sicer očitno prizadeti zaradi obolevnosti oboista, ki bi moral nastopati v ansamblu, tako da so morali v zadnjem trenutku menjati skoraj ves program. To je tudi vzrok za delno enoličnost v zasedbi (violina, flavta, violoncello in klavir). V prvem delu so izvajali dela Telemanna, Albinonija, Händla — z izvrstno sopranistko Zdenko Žabčič-Hesky — in Guillemina, v drugem pa deli Roussela (*Deux poèmes de Ronsard* za sopran in flavto) in Martinůja (*Trio* za flavto, violoncello in klavir). Posebno zadnje delo preveva izredna muzikalnost in sproščenost. Izvedba pa je bila v prvem delu nekaj boljša, kjer je prednjačil predvsem izvrstni komorni muzik — violinist Vladislav Marković.

Prvi abonmajski koncert je otvoril 23. novembra *Gewandhaus* godalni kvartet iz Leipziga. Gostje so izvajali izključno dela Ludwiga van Beethovna in polna dvorana in zelo lep uspeh kažeta, da bi komornih koncertov priredili lahko le kaj več. S sporedom godalnih kvartetov (op. 18 št. 4, op. 95 in op. 131) se je ansambel predstavil kot zelo vigrano zvočno telo, ki spoštuje tudi vse interpretacijske značilnosti Beethovnovskega sloga. Med posamezniki mi je bil najbolj všeč 2. violinist, medtem ko sem pri prvem pogrešal izrazitejšega tona. Viola in violoncello imata lep ton, žal pa pri vseh skupaj včasih precej šepa intonacija. To me je tolikanj bolj presenetilo, ker sicer ti umetniki izvajajo Beethovna na zavidljiv način.

O programski politiki prirediteljev našega koncertnega življenja žal še ne moremo spregovoriti. Slovenska filharmonija zopet ni objavila popolnih sporedov svojih koncertov, ker gostujoči umetniki niso poslali dokončnih programov, RTV Ljubljana jih sploh ni še izdala, medtem ko Koncertna direkcija navaja le imena solistov. Iz delnega programa Slovenske filharmonije je razviden velik korak nazaj, kar zadeva programiranje sodobne glasbe. Glavni vzrok leži v dejstvu, da do pričetka sezone ni bilo na razpolago potrebnih deviznih sredstev za nabavo notnega materiala. Tako bomo, poleg nekaj domačih del, poslušali večinoma dobre stare znance, ki jih občinstvo zna najbrž že žvižgati. To je sicer preizkušen sistem nabiranja abonentov, vendar dostikrat

ne presega običajnih provincialnih obzorij. Brez stremjenja za spoznavanjem novega, z odklanjanjem sodobnega, aktualnega, počasi odmiramo v drobno kulturno središče, mimo katerega teče glasbeni razvoj svojo pot. Občasne informacije o dogodkih v svetu žal ne morejo zbuditi našega glasbenega življenja iz globokega sna.

Ivo Petrić

DANILO ŠVARA, CONCERTO GROSSO DODECAFONO

Že na prvem letošnjem abonmajskem koncertu Slovenske filharmonije smo lahko slišali prvo izvedbo domačega orkestralnega dela: Danila Švare *Concerto grosso dodecafono*.* Poleg tega je delo izšlo tudi kot partitura.** To sta razveseljivi novice za našo glasbeno kulturo in naj mi bo zato na tem mestu dovoljeno spregovoriti nekaj besed o tem novem slovenskem glasbenem delu.

Kot najsplošnejša ugotovitev naj velja, da je novo Švarovo delo prikupen prispevek k naši polkoncertantni simfonični literaturi. Čeprav je skladba vse-skozi seriozna, ji zlahka sledimo in nikakor ne vpliva dolgočasno ali zamotano. Jasnost je njena velika odlika. V zvočnem pogledu je delo zamišljeno dokaj originalno: pihalni skupini (2 oboi, angleški rog, rog in fagot — torej razen roga sami instrumenti z dvojnimi trsnimi jezičkom, kar daje tej koncertantni skupini posebno barvo) nasproti je postavljen običajen godalni orkester. S tem je opravičen tudi naslov *Concerto grosso*, ki je v predklasiki pomenil skladbe s koncertantnimi elementi večje ali manjše skupine instrumentov nasproti celotnemu — skoraj redoma godalnemu orkestru. Tudi štiristavčna gradnja kaže na to staro obliko, medtem ko pa posamezni stavki — *Preludio*, *Sarabanda*, *Minuetto* in *Gigue* — sodijo bolj v obliko stare suite. Vendar sodobna glasba ne pozna takšnih obveznosti in je torej oblikovna razporeditev pač zgolj avtorjeva svobodna domislica. Kontrastnost med posameznimi stavki je dosežena na običajen, skoraj na sonatno obliko spominjajoč način. Tu se je avtor držal starih dobrih načel tradicije.

Že bežen pogled v partituro pa pove, da se je Švara poslužil 12-tonske tehnike le kot svobodnega pripomočka za horizontalno in vertikalno gradnjo svojega dela in ne kot strogega sistema, kakor smo ga vajeni pri skladateljih, ki jih uvrščamo med dodekafonske komponiste. Tu naj mi bo dovoljena pripomba, da se je Švara z naslovom »dodekafono« pravzaprav po nepotrebnem vezal na določen slog, oziroma kompozicijski prijem, ki je v glasbenem svetu znan po svojih zakonih. S stališča 12-tonske tehnike ustreza skladba predpisom namreč v melodičnem in harmonskem smislu le neznatno. Vsi ostali elementi — ritem, oblika, dinamika, artikulacija in faktura dela — pa so popolnoma svobodni in celo mnogo bolj konvencionalni kot na primer v delih sicer zagrizenih antidodekafonistov.

Razvoj dodekafonije, kot so ga zasledovali tvorci tega sistema — Schönberg, Webern in Berg —, je šel namreč po poti preobrazbe vseh elementov

* Koncert orkestra Slovenske filharmonije dne 5. novembra 1962 — dirigent Anton Nanut.

** Partitura: Edicija Društva slovenskih skladateljev, št. 122.